

KUSTBON

Veckotidning för svenskarna i Estland.

Fjärde årg. No 3.	Prenumerationspris. 1 månad Mr. 12: — I Sverige: 1 månad Kr. 0:75 I Finland: 1 månad Fmk. 1:50	Utgives av Svenska Folkförbundet i Reval alla onsdagar. Ansvarig redaktör: N. Blees. Redaktionens adress: Riddaregaten 3, Reval.	Annonspris. 2 mk. pr. mm. I Sverige: 10 öre pr. mm. I Finland: 30 penni pr mm. För annons, som införes 10 eller flera ggr, räknas 20% rabatt.	19 jan. 1921.

Några synpunkter vid kornas utfodring.

Av konsulenten Erik Green.

För lantmannens ekonomi är ingen djurutfodring så viktig, som den åt våra nötkreatur. Av det hemmaproducerade fodret åtgår ojämförligt största delen åt korna och om i utfodringen ingår köpt kraftfoder, kommer detta att kräva dryga kontanta utgifter. Lantbrukaren bör således sträva efter att söka utvinna mesta möjliga av sina kor antingen det nu är frågan om mjölk eller kött. Huru en rationell ladugårdskötsel skall bedrivas, är en invecklad sak och många gånger svår att genomföra, men en del synpunkter skall det följande framhållas. Jag skall då börja med.

Renlighet i ladugården.

Liksom det för en människas trevnad är av vikt att hennes hygieniska anspråk tillfredsställes är det ock synnerligen viktigt att djuren få den vård de behöva. Bristande renlighet är ett synnerligen svårt fel som begås mot våra husdjur. Huru ofta får man ej se ett kallt, mörkt och smutsigt krypin, vilket skall föreställa ladugården. Och dock fordrar korna lika mycket ljus som människan. Gör fönstren eller fönstret så, att solen ej blott kan skina på utan även in i ladugårdarna!

Ett utmärkt medel till att göra det ljusare och trevligare är att kalkstryka väggarna och taket. Genom detta enkla medel åstadkommes ett synnerligen tilltalande utseende av kostallets inre.

Något som det felas mycket mot är rykt. Ruggiga och ludna stå korna där i stället för med en ren och glänsande härrem. Men huru litet arbete behövs ej, för att det senare skall uppnås. En daglig ryktning med borste och skrapa — 4-5 minuters arbete på varje ko — och du har dina djur snygga.

Tillräckligt med strö skall användas. Härigenom går det lättare att hålla kon ren från hennes spillning, samtidigt som mjölkningen kommer att ske under bättre hygieniska förhållanden. Det tillvägagångssätt för gödselns förvaring, som användes i dessa trakter, nämligen att den sammanpackas under djuren, är ur renlighets synpunkt mindre fördelaktigt. Dock kan även genom detta sätt en fullt tillfredsställande renlighet uppnås, om djurets bädd noggrant underhålles med strö. På de ställen, där gödseln ej förvaras under djuren, måste ihågkommas, att utgödslingen ej får ske samtidigt som mjölkningen, utan helst vara avslutad minst $\frac{1}{2}$ timme före mjölkningens början.

Vi måste komma ihåg, att renlighet är ett av de första villkoren för en lönande ladugårdssköt-

sel och utgör ett uttryck för den ställning. Genom snygghet åstadkommer jag större trevnad för mina kor och dessa bli tackammare för min omvårdnad. Vidare blir det lättare för mig att hålla ladugårdens produkter såsom mjölk och smör rena, som vid försäljning är av ett stort värde.

Svenska Estland.

Från Wichterpal.

“Hur härligt sången klingar på älskat modersmål!”

Så klingade den svenska sången, som redan under många långa år hade tystnat, i S. O. V:s nyöppnade skola i Ugglas i Wichterpal vid årsskiftet 1920—1921. Skolbarnen hade samlats dit omkring en slätligt prydd julgran. Folket självt hade prytt den, vilket vittnar om kärleken till detta kulturarbete, som nu vill taga sin början här. Fyra unga Wichterpalsflickor visade, nu på gamla årets sista kväll, för sina systrar och bröder, föräldrar och fränder, vilken makt den svenska sången har. “Hur härligt sången klingar på älskat modersmål!”

Förut hade sången länge klingat härute, klingat fritt över kusten och vilken. Men mörka tider ha ödelagt “blomstrande fält.” Kanske att dock tider

komma, då de blomma igen. — Klinga då högt, du stolta modersmålssång! Klinga högt över Wichterpals vikar och Rågö stränder och ingjut tröst och nytt mod hos de för sin existens hårt kämpande svenska stamförvakterna.

A. S.

Svensk gudstjänst i Kors kyrka.

Trettondedagen d. 6 dennes hade Kors sockens svensktalande befolkning från Korkis och Wichterpal nöjet höra en svensk predikan av pastor John Klasson. Predikan åhördes med varmt intresse och det var högtidsstämning i dubbel mening bland de samlade (omkr. ett 50 tal) svenskarna.

Under loppet av 25 långa år är det tredje gudstjänsten på

svenska i Kors kyrka. Förleden sommar predikade pastor Nils Linderstam från Reval här en gång och för 9 år sedan predikade även pastor J. W. Gustafsson en gång.

Pastor Klasson besökte vidare svenskbygderna Korkis och Wichterpal. I Korkis höll han två och i Ugglas-Wichterpal en predikan.

Den svenska stämningen, som var rådande vid julgranen i Korkis skolhus lördagskvällen den 8 dennes, skall sent glömmas.

Vi hoppas att svenska språket åter skall få hemortsrätt i Kors kyrka. Det vore en sak att tänka på och arbeta för.

A. S.

Ormsö.

Onsdagen d. 5 jan. hade härvarande avdelning av S. O. V. anordnat möte med auktion till förmån för folkhögskolan å Birkas. Mötet försiggick i prästgårdens rymliga sal och matsal, som av pastor Malm ställts till förfogande. Folkhögskolans lärarepersonal hedrade mötet med sin närvaro. Trots ogynnsam väderlek var prästgården fylld till trängsel. Sedan ordföranden hälsat alla välkomna, talade rektor Kaleb Andersson om folkhögskolans uppgifter och behov, vilka voro nog så många. Auktionen som tog bortåt 3 timmar i anspråk, inbragde den nätta summan av bortåt 12,000 Emk. Även kaffeserveringen inbragde över 2.000 Emk. Rena behållningen torde upgå till närmare 13.000

Till liv eller undergång.

Av A. S.

II.

Det var i fjol som tanken på Wichterpals räddning kraftigare än någonsin ännu en gång dök fram. Omringade av ester, utan svenska böcker, bortglömda och lämnade åt sig själva, hade ett tiotal föräldrar dock ännu lyckats hålla vid makt kännedomen om sin urgamla svenska härstamning, och tack vare våra ivriga strävanden lyckades vi få tillstånd till att införa svenska spåket i ortens estniska folkskola som undervisningsämne för 10 sv. barn. Och då våren kom hade de svenska barnens antal, trots svenskhetens grymmaste fiende inom skolans väggar (gamla estn. läraren), gått upp till 22.

Redan från S. O. V:s tidigaste barndom har Wichterpal varit en mycket ömtalig och brinnande fråga för oss: "Svenskheten i Wichterpal håller på att utkämpa sin sista strid och vem ja vem bär ansvaret om den i en snar framtid utandas sin sista

suck? Vem bär ansvaret när den förskingrade och isolerade svenska stammen går sin undergång till mötes?" . . .

Och från de estniska kommunalmännen ljudet i år som i fjol och som så många gånger förut, då det har varit tal om att öppna en svensk skola i Wichterpal: "Ei ole võimalik majanduslikka kulusi kanda," d. ä. inga medel att upprätthålla skolan! Fast dömda till undergång ha de svenske dock i sina ansökningar till regeringen bevisat, att de skolpliktiga barnens antalet är tjugo så att regeringen enligt lagen borde ta hand om saken. Tills dato har det ännu icke skett och det är en fråga som väntar på lösning.

Kära vänner! I "Kustbon" av d. 27 okt. f. å. läsa vi, att det otroliga ändå har skett. S. O. V. har trots sin svaga kassa d. 25 okt. fattat ett djärvt beslut: nu eller aldrig mera skall åt Wichterpal räckas räddningslinan! — Och arbetet på att samla och väcka till liv det, som för länge sedan har ansetts vara hjälps-

löst förlorat, har börjat. Ungdomen förstår icke mera sina fäders språk. Endast äldre visa vid enastående tillfällen att de kunna svenska. Ljumhet råder i bygden. Hit har icke ännu 1900-talets ideal nått. Manne S. O. V. förgäves offrar, offrar, allt vad den har när den gäller folkets räddning, gör förtvivlade ansträngningar? Låt de gamla tvivla; låt de svaga skratta. Vi vilja uppleva den dag då vi få igen vårt klangfulla mål härute. Begråt oss icke om vi falla! Ödet ville så.

Det är i fru Lisette Norrmans nya hus i Ugglas, som skolan har fått hyra rum, och det var hit skolbarnen d. 1 nov. 1920 stolt styrde sina steg. De samlades hit inom 4 nakna väggar, där ingenting påmint om en skollokal. Men ändå var det för dem en högtidsdag, en minnesdag. Och då vi tillägga att en skolpojke själv tillverkade ett skolbord och arbetade därpå så att svetten lackade, så förstå ni nog, att det är viljan och kärleken, som banar stigar och bygger bro.

Emk. Slutsumman ännu obekant. Till rektor Andersson kunde omedelbart överlämnas 12.000 Emk. jämte 700 mk. från Gustav Adolfsfästen. — Konsulent Green avhöll ett med spänning avhörd föredrag i jordbruk.

Varmt tack till pastor Malm för upplåtna lokalen, likadant tack till våra flitiga ombudsmän för deras outtröttliga nit, tack till de tjänande systrarna, folkhögskolans elever, vid serveringen! Tack till alla som bidragit till framgången!

Joel N - n.

Öns skolväsende börjar så småningom ordna sig. För endast 3-4 år sedan fanns här endast två folkskolor i Hullo och Kärrslätt, och dessa existerade tidtals endast till namnet. Nu finnas här 5 svenska folkskolor, i Hullo med två lärare, Norrby två lärare, Borrby två lärare, Kärrslätt två lärare samt li Förby, öppnad i höst, en lärare. Dessutom estniska skolan med tre lärare. Förby och Borrby skolor äro inrymda i bönehus, som av byarnas befolkning upplåtets till skollokaler. Förby var länge utan skola och myndigheterna ville på allt sätt fördröja dess öppnande. Förby-Bynäs-Bussbyborna hava därför i åtskilliga år varit utan skolundervisning. Skolmyndigheterna i Hapsal föreslå nu öppnandet även av en högre folkskola. Magnushof vore nog lämpligaste platsen härtill.

Nyöppnade Förby skola har fått Johannes Gärdman från Nuckö till lärare. Lycka till i arbetet på nya arbetsfältet!

Joel N - n.

Ormsö socken har äntligen fått klockare. Den valde är en ung man från byn Kärrslätt, Johan Lindström. Ehuru med endast folkskolebildning, synes herr Lindström hava samlat sig en god portion allmänbildning och

sin hesa kyrkorgel behandlar han överraskande bra. Lindström är även intresserad medlem i S. O. V. Både församlingen och svenskhetssträvandena hava de bästa förhoppningar. Mätte hr. Lindström i likhet med sin föregångare Lindström få tjäna hemön i många årtionden! Lycka till!

Öbo.

På sitt sammanträde d. 12 jan. beslöt kommunalrådet ingå till myndigheter med anhållan om att å godset Magnushof få inrätta högre folkskola. Riksföreningen för svenskhetens hevarande i utlandet har genom professor Wilh. Lundström utlovat ett bidrag av 200,000 Emk för byggnadens iordningställande. Kunde planen förverkligas, skulle Ormsö kommit ett gott steg fram. Man beslöt vända sig till Svenska folksekretariatet med anhållan om dess bemedling i saken.

Joel N-n.

Reval.

Den 13 dennes hade Svenska Folkförbundets centralstyrelsesammanträde å svenska skolan Ridaregatan 3. Frågan angående de stundande valen till kretsrådet i Hapsal behandlades, varvid centralstyrelsen beslöt föreslå att svenskarne skulle gå till valen med egen lista. Ett större möte hålles för ändamålet ävensom för förbundets organisation enligt de nya stadgarna i Hapsal i slutet av januari.

Den blivande regeringen. Fraktionerna uppnå enighet.

Den förra regeringen kvarstår tillsvidare, emedan de två större fraktionerna jordbrukarpartiet och arbetarpartiet, allt ännu icke kunnat enas i vissa programpunkter för den nya regeringen, vilka uppställts av ledaren för

jordbrukarne K. Päts. Nu ha partierna så gott som redan uppnått enighet och vi hoppas inom kort på en ny regering. Bland de punkter, som K. Päts ville lägga till grund för den nya regeringen, få vi bl. a. här omnämna, att han fordrar jordreformens förverkligande även på så sätt, att innehavare av jorden även kunde erhålla sådn som privat egendom; att för tillvaratagandet av folkminoriteternas kulturintressen motsvarande institutioner enligt grundlagen ofördröjligen kallades till liv, samt att rättighet till valfri privatundervisning av religion i skolorna må ges väval lärare som elever, tills denna fråga genom folkomröstning avgjorts.

Päts program har med vissa mindre ändringar blivit antaget av de övriga partierna. Ältså ha vi goda förhoppningar. Päts är också mannen på sin plats. Vi kunna ej annat än på det innerligaste önska, att han ställes i spetsen för den nya regeringen!

Utländet.

Korta notiser.

I Frankrike har Briand sammanställt det nya kabinetet.

President Millerand önskar mildra Frankrikes fordringar mot Tyskland.

Ententens ministerpresidenter sammanträda i Paris den 24 dennes. Vid konferensen komma Lloyd George och lord Curzon att närvara.

För närvarande umgås man med planen att söka få till stånd direkt järnvägsförbindelse mellan Berlin och Riga och även Berlin och Reval. Den 17 dennes har en tysk delegation på 12 man för ändamålet anlant från Berlin till Riga.

Lenin säges vara svårt sjuk. Ryktet påstår att han råkat ut för en bombolycka i Petersburg, varvid 13 personer dödats och 20 sårats.

Insända brev.

„Ormsö-Wormsö.“

Herr A. Lindkvist och många andra öbor med honom äro missnöjda med "Ormsö" och vill behålla det gamla kära "Wormsö." Och enligt herr A. Lindkvist's forskningar har ön hetet så ända från "nordiska hedendomens tider" och intill de senaste åren. Som inte infödd Ormsöbo, kan och vill jag ej jämföra mig med herr A. Lindkvist i sakkännedom på området, men må det dock tillåtas mig framkomma med några bevis på, att jag ej kan tillskriva mig äran för Wormsös omdöpfung till Ormsö. I förbigående ville jag då hava sagt, att jag för par år sedan mottog en skrivelse från en av våra varmaste vänner i Sverige, vilken tillika känner vårt förflutna bättre än de flesta. Han skrev: "Låt oss en gång för alla lägga bort de fula tyska formerna "Wormsö" och "Rickholtz" och skriva "Ormsö" och "Rikull." Och jag har med varmt hjärta följt rådet.

Jo, i den berömda boken "Die gegenwärtige Verfassung der Rigaschen u. der Revalschen Statthaltschaft" av August Vilhelm Hupel, utgiven i Riga år 1789 säges, att ön heter på svenska "Ormsö." I den märkliga boken "Eibofolke" av Russwurm, tryckt 1855 i Reval, säges ordagrant: "Öns namn heter på tyska Worms, Wormsö Wormbsiö, på svenska Orms, Ormsö", Ormsö, Ormbss, Ormsen." Och i Meyers Konversations-Lexicon står det med svart på vitt att öns svenska namn är Ormsö. Bokverket är tryckt i Leipzig i Tyskland år 1897. På de flesta kartor över Norden betecknas vår ö med Ormsö, likaså i en del skolatlasser. Men vartill alla dessa lärdas meningar. Varje barn, som kan vår svenska dialekt, kan ge besked på frågan, hur ön heter.

Och en äldre ivrare för "Wormsö" svarade med förtrytelse, att endast gammalt folk kallade ön "Ormsö." Alltså: jag tvär mina händer.

A. Lindkvist är ängslig för stäktskap med ormar. Jag kan trösta med upplysningen, att i självaste Sverige fins ett mycket folkrikt samhälle med namnet "Käringö," men tycks de ta namnet med lugn och utan antydning till käringaktighet. Och i Finland fins en aktningvärd familj med namnet Svinhuvad. Inte har jag åtminstone hört familjen oroas över stäktskapsförbindelser med svinhuvad i vanlig bemärkelse. Tvärtom, en av namnets innehavare har gjort det aktat och ärat långt utöver Finlands gränser.

A. Lindkvist behöver ej avundas Nokaborna deras fina Nuckö. På ren svenska betyder Nuckö endast gammalpigeö, av nuckagammalpiga. Mer än en gång har man i Sverige försökt förarga mig med frågan, om Nuckö vore gammalpigornas förlovade land. Så Nuckö och Ormsö kan gärna ta varandra i hand.

Summa summarum: Vill A. Lindkvist och andra föredra det "fina" Wormsö framför simpla Ormsö så vare det så gärna unnat. Var fågel får ju sjunga efter egen näbb. Man som svensk föredrar jag det rent svenska Ormsö även om jag därmed skulle riskera bliva misstänkt för släktskap med Evas förförare.

Joel N - n.

Arbetsamhet och Gudsfruktan äro den sanna lyckans grundvalar. — Kunskaper äro dyrbarare än all rikedom, ty de kunna aldrig gå förlorade.

Då den nuvarande dyrtiden fordrar ett fördubblat arbete i kampen för tillvaron, är det av stor vikt att bagagna oss av tillfället och på allt sätt utrusta oss

med de vapen och redskap, som framdeles kunna underlätta denna kamp. Ingen av oss vet vad framtiden bär i sitt sköte och vart livets bölja slungar oss, då stormen utbryter. Därföre är det nu mera än någonsin av stor vikt att lära sig främmande språk. Emedan dylika studier i följd av de stora utgifter, som fordrades därtill, endast kommo den rikare till del hava vi funnit en metod, lättfattlig, som fordrar litet tid och är förenad med lättare hemslöjd samt även blir billig därigenom att på samma gång som vi lära oss tala ett främmande språk, tillverka nyttiga och nödvändiga föremål, som riktigt ersätta den tid, som vid studierna eljest skulle gått förlord. För att uppmuntra våra elever, hava vi i avsikt att införa sång, lekar och spel, som mycket bidra till ett snabbt behärskande av de främmande språken. Det står eleverna fritt att välja, vilket arbete och vilket språk de önska och hava fallenhet för. Varje månad skola utställningar med prisutdelningar organiseras. Grupperna ledas av skickliga lärarinnor.

Inskrivningen sker å gamla svenska skolan, Riddaregatan 3, dagligen 12 — 2 e. m.

Prenumeration å Kustbon sker på Redaktionen, Riddaregatan 3, Reval, i Sverige även hos skriftställare J. Blees, David Bagaresgat. 10, Stockholm, Herr L. Hammargren, Riksbanken, Malmö, och Kammarkrivararen A. H. Kihlberg, Västervik samt i Finland på Östsvensk, Samlings kansli, Regeringsgat. 2, Helsingfors, öppet månd., fred kl. 3 — 4 e. m. samt hos Herr Gösta L. Åkerblom. Skolhusgat. 57, Vasa.

Beställningar mottagas till en början icke på längre tid än tre månader.